

Ми
Євген Замятін

«Ми» – захоплюючий роман-антиутопія талановитого письменника і публіциста Євген Івановича Замятіна (1884–1937). Події відбуваються у далекому майбутньому. Суспільство живе в умовах тотального контролю, замість імен людям дають номерні знаки, будь-які почуття – під забороною. Але в цьому суспільстві зароджується революційний рух, який хоче повернути попереднє, справжнє життя. Іншими відомими творами Євгена Замятіна є «Батіг Господень», «Блоха», «Йола», «Історія одного міста», «Знамення», «Ікс», «Куни», «Ловець людей», «Мамай», «Мученики науки». Окрім літературного таланту, Євген Іванович Замятін відзначився також активною суспільно-політичною позицією. За це його твори були заборонені більшовицькою цензурою, і він був змушений емігрувати.

Євген Замятін

Ми

Запис 1-й

Конспект:

Об'ява. Наймудріша з ліній. Поема

Я просто описую – слово у слово – те, що сьогодні надруковано в Державній Газеті:

«Через 120 днів завершується спорудження ІНТЕГРАЛА. Вже скоро той великий, історичний час, коли перший ІНТЕГРАЛ злетить у світовий простір. Тисячу років тому ваші героїчні предки підкорили владі Єдиної Держави усю земну кулю. На вас чекає ще славніший подвиг: скляним, електричним, вогнедишним ІНТЕГРАЛОМ інтегрувати

нескінченне рівняння Всесвіту. Ви маєте підкорити благочинному ігові розуму невідомих істот, які мешкають на інших планетах – можливо, ще в дикому стані свободи. Якщо вони не зрозуміють, що ми несемо для них математично безпомилкове щастя, нашим обов'язком є змусити їх бути щасливими. Але раніше ми випробуємо слово.

Від імені Благодійника оголошується всім нумерам Єдиної Держави:

Усякий, хто відчуває свої сили, зобов'язаний складати трактати, поеми, оди або інші твори про красу та велич Єдиної Держави.

Це буде перший вантаж, який понесе ІНТЕГРАЛ.

Хай живе Єдина Держава, хай живуть нумери, хай живе Благодійник!»

Я пишу це і відчуваю: у мене горять щоки. Так: інтегрувати грандіозне вселенське рівняння. Так: розігнати дику криву, випрямити її по дотичній – асимптоті – по прямій. Тому що лінія Єдиної Держави – це пряма. Велична, божественна, точна, мудра пряма – наймудріша з ліній...

Я, Д-503, будівельник «Інтеграла» – я тільки один з математиків Єдиної Держави. Мое звичне до цифр перо не в змозі створити музику асонансів і рим. Я лише спробую записати те, що бачу, що думаю – точніше, що ми думаємо (саме так: ми, і нехай це «МИ» буде заголовком до моїх записів). Але ж це буде похідна нашого життя, математично досконалого життя Єдиної Держави, а якщо так, то хіба це не буде само собою, поза моєю волею, поемою? Буде – вірю і знаю.

Я пишу це і відчуваю: у мене горять щоки. Ймовірно, це схоже на відчуття жінки, яка вперше усвідомила в собі пульс нової, ще крихітної, сліпої людинки. Це я і водночас не я. І довгі місяці треба буде жити її своїм соком, своєю кров'ю, а потім – з болем відірвати її від себе і покласти до ніг Єдиної Держави.

Але я готовий, так само як кожен, або майже кожен, з нас. Я готовий.

Запис 2-й

Конспект:

Балет. Квадратна гармонія. Ікс

Весна. З-за Зеленої Стіни, з диких невидимих рівнин, вітер несе жовтий медовий пил якихось квітів. Від цього солодкого пилу сохнуть губи – щохвилини торкаєшся їх язиком – і, мабуть, солодкі губи в усіх зустрічних жінок (і чоловіків теж, звичайно). Це дещо заважає логічно мислити. Але ж зате небо! Сине, не зіпсоване жодною хмаринкою (до чого були дикими смаки у древніх, якщо їхніх поетів могли надихати ці купи пари, що марно товчуться, безглузді й недоладні). Я люблю – впевнений, що не помилюся, якщо скажу: ми любимо тільки таке от, стерильне, бездоганне небо. У такі дні весь світ відлितий з того ж самого непорушного, вічного скла, що й Зелена Стіна, що й усі наші будівлі. У такі дні бачиш найсинішу глиб речей, якісь невідомі досі, дивовижні їх рівняння – бачиш у чомусь такому ж звичному, щоденному.

Ну ось хоча б це. Сьогодні вранці був я на елінгу, де будується «Інтеграл», і раптом побачив верстат: сліпо, самозабутньо кружляли кулі регуляторів; мотилі, виблискуючи, згиналися вправо та вліво; гордо хитав плечима балансир; у такт нечутної музики присідало долото довбального верстата. Я раптом побачив усю красу цього грандіозного машинного балету, залитого легким блакитним сонцем.

І далі сам із собою: чому красиво? Чому танець гарний? Відповідь: тому що це невольний рух, тому що весь глибокий сенс танцю саме в абсолютній, естетичній підпорядкованості, ідеальній несвободі. І якщо вірно те, що наші предки віддавалися танцю в найбільш натхненні моменти свого життя (релігійні містерії, військові паради), то це означає тільки одне: інстинкт несвободи здавна органічно притаманний людині, й ми в теперішньому нашому житті – тільки свідомо...

Закінчити доведеться після: клацнув нумератор. Я піднімаю очі: О-90, звичайно. І за пів хвилини вона сама буде тут: за мною на прогулянку.

Мила О! – мені завжди це здавалося – що вона схожа на своє ім'я: сантиметрів на 10 нижча за Материнську Норму – і від того вся округло обточена, і рожеве О – рот – розкрито назустріч кожному моему слову. І ще: кругла, пухка складочка на зап'ясті руки – такі бувають у дітей.

Коли вона увійшла, в мені досі щосили гудів логічний маховик, і я за інерцією заговорив про щойно встановлену мною формулу, куди входили і ми всі, і машини, і танець.

– Чудово. Чи не так? – спитав я.

– Так, чудово. Весна, – рожево посміхнулася мені О-90.

Ну от, чи не зволите: весна... Вона – про весну. Жінки... Я замовк.

Внизу. Проспект заповнений: у таку погоду післяобідній особистий час ми зазвичай витрачаємо на додаткову прогулянку. Як завжди, Музичний Завод усіма своїми трубами співав Марш Єдиної Держави. Мірними рядами, по чотири, захоплено відбиваючи такт, йшли нумери – сотні, тисячі номерів в голубуватих юніфах,[1 - Ймовірно, від древнього «Uniforme». – Тут і далі в романі «Ми» приміт. автора.] із золотими бляхами на грудях – державний нумер кожного й кожної. І я – ми, четверо, – одна з незліченних хвиль у цьому могутньому потоці. Зліва від мене О-90 (якби це писав один з моїх волохатих предків років тисячу тому, він, ймовірно, назвав би її цим смішним словом «моя»); праворуч – два якихось незнайомих нумери, жіночий і чоловічий.

Блаженно-сине небо, крихітні дитячі сонця в кожній із блях, не затьмарені божевіллям думок обличчя... Проміння – розумієте: все з якоїсь єдиної, променистої, усміхненої матерії. А мідні такти: «Тра-та-та-там. Тра-та-та-там», ці виблискуючі на сонці мідні сходи, і з кожною сходинкою ви піднімаєтеся все вище, в запаморочливу синяву...

І от, так само як це було вранці, на елінгу, я знову побачив, ніби от тільки зараз вперше в житті, побачив все: непорушні прямі вулиці, скло мостових, що бризкає променями, божественні паралелепіпеди прозорих жител, квадратну гармонію сіро-блакитних шеренг. І так: ніби не цілі покоління, а я – саме я – переміг старого Бога та старе життя, саме я створив усе це, і я наче вежа, я боюся поворухнути ліктем, щоб не посипалися скалки стін, куполів, машин...

А потім мить – стрибок через століття, з + на – . Мені згадалася (очевидно, асоціація за контрастом) – мені раптом згадалася картина в музеї: їхній, тодішній, двадцятих століть, проспект, оглушливо строката, плутана штовханина людей, коліс, тварин, афіш, дерев, фарб, птахів... І оскільки, кажуть, це насправді було – це могло бути. Мені здалося це так неправдоподібно, так безглуздо, що я не витримав і розреготався раптом.

І негайно ж відлуння – сміх – справа. Обернувся: в очі мені – білі – надзвичайно білі і гострі зуби, незнайоме жіноче обличчя.

– Вибачте, – сказала вона, – але ви так натхненно все оглядали, наче якийсь міфічний бог у сьомий день творіння. Мені здається, ви впевнені, що й мене створили ви, а не хтось інший. Мені дуже приємно...

Усе це без посмішки, я б навіть сказав, з деякою шанобливістю (можливо, їй відомо, що я – будівельник «Інтеграла»). Але не знаю – в очах або бровах – якийсь дивний дратівливий ікс, і я ніяк не можу його зловити, дати йому цифровий вираз.

Я чомусь зняковів і, злегка плутаючись, став логічно мотивувати свій сміх. Абсолютно ясно, що цей контраст, ця непрохідна прірва між сьогоднішнім і тодішнім...

– Але чому ж непрохідна? (Які білі зуби!) Через прірву можна перекинути місток. Ви тільки уявіть собі: барабан, батальони, шеренги – адже це також було – і відповідно...

– Ну так: ясно! – крикнула (це був вражаючий перетин думок: вона – майже моїми словами – те, що я записував перед прогулянкою). – Розумієте: навіть думки. Це тому, що ніхто не «один», але «один з». Ми такі однакові...

Вона:

– Ви впевнені?

Я побачив гострим кутом задерті до скронь брови – як гострі ріжки ікса, знову чомусь збився; глянув направо, наліво – і...

Направо від мене – вона, тонка, різка, вперто-гнучка, як батіг, I-330 (бачу тепер її номер); наліво – О, зовсім інша, вся з кіл, з дитячою складочкою на руці; і з краю нашої четвірки – невідомий мені чоловічий номер – якийсь двічі вигнутий, начебто буква S. Ми всі були різні...

Ця, праворуч, I-330, перехопила, мабуть, мій розгублений погляд і, зітхнувши:

– Так... Шкода!

По суті, це «шкода» було абсолютно доречним. Але знову щось таке на обличчі у неї або в голосі...

Я з надзвичайною для мене різкістю сказав:

– Нічого не «шкода». Наука зростає, і ясно – якщо не тепер, то через п'ятдесят, сто років...

– Навіть носи у всіх...

– Так, носи, – я вже майже кричав. – Якщо є – все одно яка підстава для заздрощів... Якщо у мене ніс «гудзиком», а в іншого...

– Ну, ніс щось у вас, мабуть, навіть і «класичний», як за старих часів говорили. А от руки... Ні, покажіть-но, покажіть-но руки!

Терпіти не можу, коли дивляться на мої руки: всі у волоссі, кошлаті – якийсь безглуздий атавізм. Я простягнув руку і – наскільки міг стороннім голосом – сказав:

– Мавпячі.

Вона глянула на руки, потім на обличчя:

– То це дуже цікавий акорд, – вона наче зважувала мене очима, як на терезах, знову майнули різки в кутах брів.

– Він записаний на мене, – радісно-рожево відкрила рот О-90.

Уже краще б мовчала – це було абсолютно недоречно. Взагалі ця мила О... як би сказати... у неї неправильно розрахована швидкість мови, секундна швидкість мови повинна бути завжди трохи меншою за секундну швидкість думки, а вже ніяк не навпаки.

У кінці проспекту, на акумуляторній вежі, дзвін гулко бив 17. Особиста година скінчилася. І-330 йшла разом із тим S-подібним чоловічим номером. У нього таке поважне і, тепер бачу, ніби навіть знайоме обличчя. Десь зустрівач його – зараз не згадаю.

На прощання І – так само іксово – усміхнулася мені.

– Загляньте післязавтра в аудиторіум 112.

Я знизав плечима:

– Якщо у мене буде наряд саме на той аудиторіум, який ви назвали...

Вона з якоюсь незрозумілою упевненістю:

– Буде.

На мене ця жінка діяла так само неприємно, як нерозкладний ірраціональний член, що випадково затесався в рівняння. І я був радий залишитися хоч ненадовго удвох із милою О.

Пліч-о-пліч з нею ми пройшли чотири лінії проспектів. На розі їй було направо, мені – наліво.

– Я б так хотіла сьогодні прийти до вас, спустити штори. Саме сьогодні, зараз... – несміливо підняла на мене О круглі синьо-кришталеві очі.

Смішна. Та що я міг їй сказати? Вона була в мене тільки вчора і не гірше за мене знає, що наш найближчий сексуальний день післязавтра. Це просто все те ж саме її «випередження думки» – як буває (іноді шкідливе) випередження подачі іскри в двигуні.

При розставанні я двічі... ні, буду точним, тричі поцілував чудесні, сині, не зіпсовані жодною хмаринкою очі.

Запис 3-й

Конспект:

Піджак. Стіна. Скрижаль

Переглянувши усе написане вчора – й бачу: я писав недостатньо ясно. Тобто усе це є абсолютно зрозумілим для будь-кого з нас. Проте як знати: можливо, ви, невідомі, кому «Інтеграл» принесе мої записки, можливо, ви велику книгу цивілізації дочитали лише до тієї сторінки, що й наші предки років 900 тому. Можливо, ви не знаєте навіть таких азів, як Година Скрижаль, Особисті Години, Материнська Норма, Зелена Стіна, Благодійник. Мені смішно й водночас дуже важко говорити про все це. Це все одно, що якомусь письменникові, скажімо, 20-го століття у своєму романі довелося пояснювати, що таке «піджак», «квартира», «дружина». А втім, якщо його роман перекладено для дикунів, хіба мислимо обійтися без приміток щодо «піджака»?

Я впевнений, дикун дивився на «піджак» і думав: «Ну до чого це? Тільки тягар». Мені здається, точнісінько так само будете дивитися і ви, коли я скажу вам, що ніхто з нас з часів Двохсотлітньої Війни не був за Зеленою Стіною.

Але, дорогі, треба ж хоч трохи думати, це дуже допомагає. Адже ясно: вся людська історія, скільки ми її знаємо, це історія переходу від кочових форм до все більш осілих. Хіба з цього не слідує, що найбільш осіла форма життя (наша) є разом з тим і найбільш досконалою (наша)? Якщо люди металися по землі з краю в край, так це лиш за доісторичних часів, коли були нації, війни, торгівлі, відкриття різних америк. Але навіть, кому це тепер потрібно?

Я допускаю: звичка до цієї осілості вийшла не без зусиль і не відразу. Коли під час Двохсотлітньої Війни всі дороги зруйнувалися і поросли травою, – перший час, мабуть, здавалося дуже незручно жити в містах, відрізаних одне від одного зеленими хащами. Але що ж з того? Після того як у людини відвалився хвіст, вона, ймовірно, теж не відразу навчилася зганяти мух без допомоги хвоста. Вона попервах, безсумнівно, сумувала без хвоста. Але тепер – можете ви собі уявити, що у вас є хвіст? Або: можете ви себе уявити на вулиці голим, без «піджака» (можливо, ви ще розгулюєте в «піджаках»). Ось так само тут: я не можу собі уявити місто, яке не одягнене в Зелену Стіну, не можу уявити життя, не огорнене цифровими ризами Скрижалі.

Скрижаль... Ось зараз зі стіни в мене в кімнаті суворо та ніжно мені в очі дивляться її пурпурні на золотому полі цифри. Мимоволі згадується те, що у стародавніх називалося «іконою», і мені хочеться складати вірші або молитви (що одне і те ж). Ах, навіщо я не поет, щоб гідно оспівати тебе, о Скрижале, о серце і пульсе Єдиної Держави.

Усі ми (а можливо, і ви) ще дітьми, в школі, читали цю найвеличнішу пам'ятку давньої літератури, яка зберіглася до наших днів, – «Розклад залізниць». Але поставте її навіть поруч зі Скрижаллю – і ви побачите поруч графіт й алмаз: у двох одне й те саме – С, вуглець, – але яким є вічним, прозорим, як сяє алмаз. У кого не перехоплює подих, коли ви з гуркотом несетеся по сторінках «Розкладу». Але Годинна Скрижаль кожного з нас наяву перетворює на сталевого шестиколісного героя великої поеми. Щоранку, з шестиколісною точністю, в один і той самий час і в одну й ту саму хвилину ми, мільйони, встаємо як один. В один і той же час єдиномільйонно починаємо роботу – єдиномільйонно завершуємо. І, зливаючись в єдине, мільйонноруке тіло, в одну й ту ж, призначену Скрижаллю, секунду, ми підносимо ложки до рота й в одну й ту саму секунду виходимо на прогулянку та йдемо в аудиторіум, в зал Тейлорівських екзерсисів, відходимо до сну...

Буду цілком відвертим: абсолютно точного рішення задачі щастя поки немає і в нас: двічі на день – від 16 до 17 і від 21 до 22 єдиний потужний організм розсипається на окремі клітини: це встановлені Скрижаллю Особисті Години. У ці години ви побачите: в кімнаті в одних цнотливо опущено штори, інші розмірно мідними сходами Маршу проходять проспектом, треті – як я зараз – за письмовим столом. Але я твердо вірю – нехай назвуть мене ідеалістом і фантазером – я вірю: рано чи пізно, але колись і для цих годин ми знайдемо місце в загальній формулі, коли-небудь усі 86 400 секунд увійдуть у Годинну Скрижаль.

Багато неймовірного мені доводилося читати й чути про ті часи, коли люди жили ще у вільному, тобто неорганізованому, дикому стані. Однак найнеймовірнішим мені завжди здавалося саме це: як тодішня – нехай навіть у зародковому стані – державна влада могла допустити, що люди жили без будь-якого уподібнення до нашої Скрижалі, без обов'язкових прогулянок, без точного врегулювання часу прийомів їжі, вставали й лягали спати коли їм заманеться; деякі історики говорять навіть, ніби за тих часів на вулицях усю ніч горіли вогні, всю ніч вулицями ходили та іздили.

Ось цього я ніяк не можу збагнути. Адже скільки б не був обмежений їхній розум, але все-таки повинні ж вони були розуміти, що таке життя було справжнісіньким поголовним убивством – тільки повільним, день у день. Держава (гуманність) забороняла вбити на смерть одного й не забороняло вбивати мільйони наполовину. Вбити одного, тобто зменшити суму людських життів на 50 років, – це злочинно, а зменшити суму людських життів на 50 мільйонів років – це незлочинно. То хіба не смішно? У нас цю математично-моральну задачу за пів хвилини вирішить будь-який десятирічний нумер; у них не могли – усі їх Канти разом (бо жоден із Кантів не здогадався побудувати систему

наукової етики, тобто засновану на відніманні, складанні, розподілі, множенні).

А це хіба не абсурд, що держава (вона сміла називати себе державою!) могла залишити без всякого контролю сексуальне життя. Хто, коли та скільки хотів... Зовсім ненауково, як звірі. І як звірі, наосліп, народжували дітей. Чи не смішно: знати садівництво, курівництво, рибицтво (у нас є точні дані, що вони знали все це) і не зуміти дійти до останньої сходинки цих логічних сходів: дітознавство. Чи не додуматися до наших Материнської і Батьківської Норм.

Так смішно, так неправдоподібно, що от я написав і боюся: а раптом ви, невідомі читачі, вважатимете мене злим жартівником. Раптом подумаете, що я просто хочу познущатися над вами і з серйозним виглядом розповідаю абсолютні нісенітниці.

Але перше: я не здатний на жарти – у всякий жарт неявною функцією входить брехня; і друге: Єдина Державна Наука стверджує, що життя стародавніх було саме таким, а Єдина Державна Наука помилятися не може. Та й звідки тоді було б взятися державній логіці, коли люди жили в стані свободи, тобто звірів, мавп, стада. Чого можна вимагати від них, якщо навіть і в наш час з далекого дна, з волохатих глибин, – ще зрідка чутно дике, мавпяче відлуння.

На щастя, тільки зрідка. На щастя, це тільки дрібні аварії деталей: їх легко ремонтувати, не зупиняючи вічного, великого ходу всієї Машини. І для того щоб викинути геть зігнутий болт, у нас є майстерна, тяжка рука Благодійника, у нас є досвідчене око Хранителів...

Так, до речі, тепер згадав: цього учорашнього, двічі зігнутого, як S, – здається, мені доводилося бачити, як він виходить із Бюро Хранителів. Тепер розумію, чому в мене було це інстинктивне почуття поваги до нього і якась незручність, коли ця дивна I при ньому... Мушу зізнатися, що ця I...

Дзвонять спати: 22.30. До завтра.

Запис 4-й

Конспект:

Дикун з барометром. Епілепсія. Якби

Досі мені все в житті було ясно (недарма ж у мене, здається, деяка пристрасть до цього самого слова «ясно»). А сьогодні... Не розумію.

Перше: я дійсно отримав наряд бути саме в аудиторіумі 112, як вона мені й казала. Хоча ймовірність була...

(1500 – це число аудиторіумів, 10 000 000 – номерів). А друге... Втім, краще по черзі.

Аудиторіум. Величезна, наскрізь просонячна півкуля зі скляних масивів. Циркулярні ряди благородно кулястих, гладко обстрижених голів. З легким завмиранням серця я озирнувся навкруги. Думаю, я шукав, чи не блисне де над блакитними хвилями юніф рожевий серп – милі губи О. Он чиєсь надзвичайно білі та гострі зуби, схоже... ні, не те. Сьогодні ввечері, о 21, О прийде до мене – бажання побачити її тут було зовсім природнім.

От – дзвінок. Ми встали, заспівали Гімн Єдиної Держави – і на естраді виблискує золотим гучномовцем і дотепністю фонолєктор.

– «Шановні нумери! Нещодавно археологи відкопали одну книгу двадцятого століття. У ній іронічний автор розповідає про дикуна і про барометр. Дикун зауважив: щоразу, як барометр зупинявся на «дощ», дійсно йшов дощ. І оскільки дикуну захотілося дощу, то він повиколупував рівно стільки ртуті, щоб рівень став на «дощ» (на екрані – дикун в пір'ї виколупує ртуть: сміх). Ви смієтеся, але чи не здається вам, що сміху набагато більше гідний європеець тієї епохи. Так само, як дикун, європеець хотів «дощу» – дощу з великої літери, дощу алгебраїчного. Але він стояв перед барометром, наче мокра курка. У дикуна принаймні було більше сміливості й енергії та – нехай дикой – логіки: він зумів встановити, що є зв'язок між наслідком і причиною. Виколупавши ртуть, він зумів зробити перший крок на тому великому шляху, яким...»

Тут (повторюю: я пишу, нічого не приховуючи) – тут я на деякий час став ніби непромокальним для живильних потоків, які лилися з гучномовців. Мені раптом здалося, що я прийшов сюди марно (чому «марно» і як я міг не прийти, якщо було видано наряд?); мені здалося – все пусте, одна шкаралупа. І я насилу ввімкнув увагу тільки тоді, коли фонолєктор перейшов уже до основної теми: до нашої музики, до математичної композиції (математик – причина, музика – наслідок), до опису нещодавно винайденого музикометра.

– «...Просто обертаючи ось цю ручку, кожен із вас виробляє до трьох сонат на годину. А як же важко давалося це вашим батькам. Вони могли творити, тільки довівши себе до випадків «натхнення» – невідома форма епілєпсії. І от вам кумедна ілюстрація того, що в них виходило, – музика Скрябіна – двадцяте століття. Цю чорну скриню (на естраді розсунули завіси, і там – їх найдавніший інструмент) – цю скриню вони називали «рояльною» або «королівською», що зайвий раз доводить, наскільки вся їхня музика...»

І далі – я знову не пам'ятаю, дуже можливо, тому що... Ну, то скажу прямо: тому що до

«рояльної» скрині підійшла вона – І-330. Ймовірно, я був просто вражений цією її несподіваною появою на естраді.

Вона була у фантастичному костюмі давньої епохи: чорне плаття, яке щільно облягає, гостро підкреслена білість відкритих плечей і грудей, і ця тепла тінь, що гойдається від подиху між... і сліпучі, майже злі зуби...

Посмішка – укус, сюди – вниз. Сіла, заграла. Дике, судомне, строкате, як усе тодішнє їхнє життя, – ні тіні розумної механічності. І, звичайно, вони, навколо мене, мають рацію: всі сміються. Лише поодинокі... але чому ж і я – я?

Так, епілепсія – душевна хвороба – біль. Повільний, солодкий біль – укус – і щоб іще глибше, ще болючіше. І ось, повільно – сонце. Не наше, не це блакитно-кришталеве й рівномірне крізь скляні цеглини – ні: дике сонце, що мчить і обпалює – геть усе з себе – все на дрібні клаптики.

Чоловік, що сидів поруч зі мною, покосився вліво – на мене – і хихикнув. Чомусь дуже чітко запам'яталося: я побачив – на губах у нього вискочила мікроскопічна слинна бульбашка й луснула. Цей пухирець протверезив мене. Я – знову я. Як і всі, я чув тільки безглузду, метушливу тріскотню струн. Я сміявся. Стало легко і просто. Талановитий фонолектор занадто жваво зобразив нам цю дику епоху – ось і все.

З якою насолодою я слухав потім нашу теперішню музику. (Вона продемонстрована була в кінці для контрасту.) Кришталеві хроматичні сходинки нескінченних рядів, що сходяться і розходяться, – і підсумовують акорди формул Тейлора, Маклорена; цілотонні, квадратногрудні ходи Піфагорових штанів; сумні мелодії згасаючо-коливального руху; перемінювали фразированими лініями пауз яскраві такти – спектральний аналіз планет... Яка велич! Яка непорушна закономірність! І як жалюгідно свавільна, нічим – окрім диких фантазій – необмежена музика древніх...

Як і зазвичай, стрункими рядами, по чотири, через широкі двері всі виходили з аудиторіуму. Повз майнула знайома двоїстоігнута фігура; я шанобливо вклонився.

Через годину мала прийти мила О. Я відчував себе приємно та корисно схвилюваним. Вдома – скоріше в контору, сунув черговому свій рожевий квиток і отримав посвідчення на право штор. Це право у нас тільки для сексуальних днів. А так серед своїх прозорих, наче витканих із блискучого повітря, стін – ми живемо завжди на виду, вічно омивані світлом. Нам нема чого приховувати один від одного. До того ж це полегшує тяжку та високу працю Хранителів. Інакше хтозна, що могло бути. Можливо, що саме дивні, непрозорі оселі древніх породили цю їхню жалюгідну клітинну психологію. «Мій (sic!) Будинок – моя фортеця» – треба ж було додуматися!

О 21 я опустил штори – і тієї ж хвилини увійшла трохи захекана О. Подала мені свій

рожевий ротик – і рожевий квіток. Я відірвав талон і не міг відірватися від рожевого рота до самого останнього моменту – 22.15.

Потім показав їй свої «записи» і говорив – здається, дуже добре – про красу квадрата, куба, прямої. Вона так чарівно-рожево слухала – і раптом із синіх очей сльоза, друга, третя – прямо на розкриті сторінку (стор. 7-а). Чорнило розпливлося. Ну от, доведеться переписувати.

– Милий Д, якби тільки ви, якби...

Ну що «якби»? Що «якби»? Знову її стара пісня: дитина. Або, можливо, що-небудь нове – стосовно... стосовно тієї? Хоча вже тут ніби... Ні, це було б занадто безглуздо.

Запис 5-й

Конспект:

Квадрат. Володар світу. Приємно-корисна функція

Знову не те. Знову з вами, невідомий мій читачу, я говорю так, наче ви... Ну, скажімо, старий мій товариш, R-13, поет, негробий, – та усі його знають. А між тим ви – на Місяці, на Венері, на Марсі, на Меркурії – хтозна, де ви і хто.

Ось що: уявіть собі – квадрат, живий, прекрасний квадрат. І йому потрібно розповісти про себе, про своє життя. Розумієте, квадрату менш за все спало б на думку говорити про те, що в нього всі чотири кути рівні: він цього вже просто не бачить – настільки це для нього звично, повсякденно. От і я весь час в цьому квадратному положенні. Ну, хоч би рожеві талони і все з ними пов'язане: для мене це – рівність чотирьох кутів, але для вас це може бути заплутанішим за біом Ньютона.

Так ось. Один зі стародавніх мудреців, зрозуміло, випадково, сказав розумну річ: «Любов і голод володіють світом». Ergo: щоб опанувати світом, людина повинна оволодіти владиками світу. Наші предки дорогою ціною підкорили, нарешті, Голод: я кажу про Велику Двохсотлітню Війну – про війну між містом і селом. Ймовірно, через релігійні забобони дикі християни вперто трималися за свій «хліб».[2 - Це слово у нас збереглось тільки у вигляді поетичної метафори: хімічний склад цієї речовини нам невідомий.] Але в 35-му році – до заснування Єдиної Держави – була винайдена наша теперішня, нафтова їжа. Правда,

вижило тільки 0,2 населення земної кулі. Але зате, очищене від тисячолітнього бруду, яким сяючим стало обличчя землі. І зате ці нуль цілих і дві десятих вкусили блаженство в палатах Єдиної Держави.

Та чи не зрозуміло: блаженство й заздрість – це чисельник і знаменник дробу, що називається щастям. І який був би сенс у всіх незліченних жертвах Двохсотлітньої Війни, якби в нашому житті все-таки ще залишався привід для заздрощів. А він залишався, тому що залишалися носи «гудзиком» і носи «класичні» (наша тодішня розмова на прогулянці), тому що кохання одних домагалися багато хто, інших – ніхто. Природно, що, підпорядкувавши собі Голод (алгебраїчний = сумі зовнішніх благ), Єдина Держава повела наступ проти іншого владики світу – проти Любові. Нарешті цю стихію також перемогли, тобто організували, математизували, і близько 300 років тому було проголошено наш історичний «Lex sexualis»: «усякий із номерів має право – як на сексуальний продукт – на будь-який номер».

Ну, далі там уже техніка. Вас ретельно досліджують у лабораторіях Сексуального Бюро, точно визначають вміст статевих гормонів у крові – і виробляють для вас відповідний Табель сексуальних днів. Потім ви робите заяву, що в свої дні бажаєте користуватися номером таким-то (або таким-то), і отримуєте належну талонну книжечку (рожеву). От і все.

Ясно: приводів для заздрощів немає вже ніяких, знаменник дробу щастя приведений до нуля – дріб перетворюється в чудову нескінченність. І те саме, що для стародавніх було джерелом незліченних найдурніших трагедій, у нас приведено до гармонійної, приємно-корисної функції організму так само, як сон, фізична праця, прийом їжі, дефекація та інше. Звідси ви бачите, як велика сила логіки очищає все, чого б вона не торкнулася. О, якби й ви, невідомі, пізнали цю божественну силу, якби і ви навчилися йти за нею до кінця.

...Дивно, я писав сьогодні про найвищі вершини людської історії, я весь час дихав найчистішим гірським повітрям думки, а всередині якось хмарно, павутинно і хрестом – якийсь чотирилапий ікс. Або це мої лапи, і все через те, що вони були довго у мене перед очима – мої кошлаті лапи. Я не люблю говорити про них – і не люблю їх: це слід дикої епохи. Невже в мені дійсно...

Хотілося закреслити все це – тому що це виходить за межі конспекту. Але потім вирішив: не закреслю. Нехай мої записи, як найтонший сейсмограф, дадуть криву навіть найбільш незначних мозкових коливань: адже іноді саме такі коливання слугують передвісником...

А це вже абсурд, це вже, дійсно, варто було б закреслити: нами введено в русло всі стихії – ніяких катастроф не може бути. І мені тепер цілком ясно: дивне почуття всередині – все від того ж самого мого квадратного положення, про яке я говорив спочатку. І не в мені ікс (цього не може бути) – просто я боюся, що який-небудь ікс залишиться всередині вас, невідомі мої читачі. Але я вірю – ви не судитимете мене надто суворо. Я вірю – ви

зрозумієте, що мені так важко писати, як ніколи жодному автору протягом всієї історії людства: одні писали для сучасників, інші – для нащадків, але ніхто ніколи не писав для предків або істот, подібних до їхніх диких, віддалених предків...

Запис 6-й

Конспект:

Випадок. Прокляте «ясно». 24 години

Повторюю: я взяв собі за обов'язок писати, нічого не приховуючи. Тому, як не сумно, повинен відзначити тут, що, вочевидь, навіть у нас процес затвердіння, кристалізації життя ще не закінчився, до ідеалу ще кілька ступенів. Ідеал (це ясно) там, де вже нічого не трапляється, а у нас... Ось чи не зволите: в Державній Газеті сьогодні читаю, що на площі Куба за два дні відбудеться свято Правосуддя. Чи не означає це, що знову якийсь із номерів порушив хід великої Державної Мащини, знову сталося щось непередбачене, непрораховане.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=64077012&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

1

Ймовірно, від древнього «Uniforme». – Тут і далі в романі «Ми» приміт. автора.

2

Це слово у нас збереглось тільки у вигляді поетичної метафори: хімічний склад цієї речовини нам невідомий.